

Aikuis-Malike · Tuula Puranen

OON OPPINU NIIN PALJON!

Aikuis-Malikkaan toimintavälinekoulutus yhteistyökoulutuksena Satakunnan ammattikorkeakoulussa 2011. Selvitys koulutuksen merkityksestä opiskelijoille.

Tuula Puranen
Oon oppinu niin paljon!

Aikuis-Malikkaen toimintavälinekoulutus yhteistyökoulutuksena
Satakunnan ammattikorkeakoulussa 2011.
Selvitys koulutuksen merkityksestä opiskelijoille.

VALOKUVAT Laura Vesa
Aikuis-Malikkaen ja SAMK:n talviretki Porin Yyterissä 28.1.2011.

PAINO Painohäme 2011

ISBN 978-952-9777-72-3

KANSI Aikuis-Malikkaen ja SAMK:n talviretkellä. Hiihtoahkiassa Marko Koskinen
ympärillään Tanja Tauria, Emmi Aaltonen, Karoliina Ylitalo ja Siru Salonen.

JULKAISIJA Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
Aikuis-Malike-projekti
Sumeliuksenkatu 18 B 3.krs
33100 Tampere
www.malike.fi

Sisältö

1. Selvityksen tausta ja tarkoitus	4
Ulos talosta, pois pihasta -toimintavälinekoulutus.....	4
Oppilaitosyhteistyön avaus.....	4
2. Aineisto.....	5
Opiskelijoiden palautelomakkeet.....	5
Asiakkaiden eli retkeläisten palaute.....	5
Opiskelijoiden haastattelut	8
3. Aineiston analyysi ja tulokset	9
Toimintavälinekoulutuksen anti: tietoa, taitoa, kontakteja	10
Yllätys: Välineiden ja mahdollisuuksien määrä.....	11
Pakollinen vai vapaaehtoinen osa opintoja?	
4. Koulutuksen arviointia – ”Asiakkaiden kanssa tulee todellisuuden taju”	14
Palautelomakkeet: ”Hyvät perustiedot tuli”	16
5. Opiskelijoiden ja asiakkaiden vuorovaikutus	
– ”Kun näki että toinen tykkää, tuli itsellekin hyvä mieli”	17
Asiakkaat opiskelijoiden näkökulmasta.....	19
Opiskelijat retkeläisten tulkitsijoina	18
Välineet opiskelijoiden näkökulmasta.....	19
Tyytyväiset retkeläiset	20
6. Koulutuksen eväät tuleville ammattilaisille.....	21
– ”Oon oppinu niin paljon ja tiedän, mitä kaikkea on olemassa”	
7. Yhteenveto ja johtopäätökset	22
Yhteistä polkua samaan suuntaan.....	23
Liitteet	25

1. Selvityksen tausta ja tarkoitus

Kehitysvammaisten Tukiliiton Aikuis-Malikeen toiminnan kohderyhmänä ovat vaikeavammaiset aikuiset, jotka tarvitsevat toimimisensa tueksi toista ihmistä sekä tarkoituksenmukaisen toimintavälineen. Aikuis-Malike etsii keinoja, joilla voidaan edistää vaikeavammaisten henkilöiden osallistumista heille merkitykselliseen toimintaan.

Yksi keino osallistumisen edistämiseksi on toimintavälinekoulutuksen antaminen niille henkilöille, jotka työssään kohtaavat vaikeavammaisia aikuisia ja heidän läheisiään. Myös tulevien ammattilaisten, varsinkin fysioterapeuttien, kouluttaminen olisi tärkeää. Tämä ammattikunta kohtaa työssään paljon asiakkaita, jotka voisivat hyötyä toimintavälineistä monenlaisessa osallistumisessa ja omassa arkiliikkumisessaan.

Aikuis-Malike ja Satakunnan ammattikorkeakoulu (SAMK) avasivat oppilaitosyhteistyön järjestämällä toimintavälinekoulutuksen sosionomi- ja fysioterapeuttiopiskelijoille tammikuussa 2011. SAMK jatkoi kouluttamista omin voimin maaliskuussa fysioterapeuttiopiskelijoille.

Miten opiskelijat kokivat toimintavälinekoulutuksen ja millaiseksi he näkevät sen merkityksen tulevan ammattinsa näkökulmasta? Tähän kysymykseen käsillä oleva selvitys etsii vastauksia.

Ulos talosta, pois pihasta -toimintavälinekoulutus

Aikuis-Malike-projektissa (2007–2011) on luotu kaksipäiväinen Ulos talosta, pois pihasta -verkostokoulutus. Sen tavoitteena on synnyttää ja koota alueellisia ja valtakunnallisia verkostoja edistämään vaikeavammaisten henkilöiden osallistumista toimintavälineitä hyödyntämällä. Kun tässä selvityksessä käytän termiä toimintavälinekoulutus, viitataan sillä Aikuis-Malikeen osalta Ulos talosta, pois pihasta -verkostokoulutukseen.

Aikuis-Malikeen järjestämän toimintavälinekoulutuksen ensimmäisen päivän aikana käydään läpi teoriaa ja tehdään toi-

minnallisia harjoitteita. Toisena päivänä koulutukseen osallistuvat henkilöt kokeilevat toimintavälineitä luontoympäristössä vaikeavammaisten asiakkaiden kanssa. Koulutus voidaan järjestää vuodenajan mukaan kesä- tai talvivälinekoulutuksena. Koulutuksia järjestetään Tampereella Malike-Keskuksesta sekä alueellisesti eri paikkakunnilla. Alueellisten koulutusten sisältö rakennetaan yhteistyökumppaneiden tarpeiden ja toiveiden mukaan. Aikuis-Malikeen alueellinen yhteistyökumppani vastaa paikallisista järjestelyistä, esimerkiksi retkipäivän suunnittelusta ja organisoinnista sekä retken asiakkaita koskevista asioista.

Koulutus pyrkii siihen, että osallistujat oivaltavat toimintavälineiden tarjoamat mahdollisuudet ja niiden merkityksen vaikeavammaisen henkilön elämässä. He tietävät, minkälaisia toimintavälineitä on saatavilla sekä osaavat käyttää ja soveltaa niitä. He tuntevat toimintavälineiden hankintakanavat ja rahoitusmahdollisuudet sekä pystyvät hyödyntämään Malike-vuokraamoja. (Ks. www.malike.fi -> Aikuis-Malike.)

Oppilaitosyhteistyön avaus

Aikuis-Malike toteutti ensimmäisen kerran historiansa aikana toimintavälinekoulutuksen ammattikoulutusta antavan oppilaitoksen, Satakunnan ammattikorkeakoulun, kanssa 27.–28.1.2011. Koulutus suunnattiin sosionomi- ja fysioterapeuttiopiskelijoille. Nämä ammattikunnat kohtaavat työssään paljon asiakkaita, joille toimintavälineet voisivat mahdollistaa monenlaista osallistumista ja arkista liikkumista. Aloitteen Aikuis-Malikeen toimintavälinekoulutuksen järjestämiseksi Satakunnan ammattikorkeakoulussa teki lehtori Kati Karinharju, joka työskentelee siellä opettajana.

Teoriapäivään osallistui 24 ja retkipäivään 22 opiskelijaa. Kouluttajina toimivat Malike-toiminnan esimies Susanna Tero ja Aikuis-Malikeen projektipäällikkö Tanja Tauria. Satakunnan ammattikorkeakoulun henkilökunnasta toimintavälinekoulutukseen osallistui lehtori Kati Karinharju ja SAMK:n hallinnoiman Sataesteetön-hankkeen projek-

tityöntekijä Riikka Tupala. Alueellisen yhteistyökumppanin edustajina he myös vastasivat tässä koulutuksessa retkipäivän suunnittelusta, retkelle osallistuvien asiakkaiden organisoinnista ja käytännön järjestelyistä. Retkipäivän asiakkaat olivat toimintakyvyiltään hyvin erilaisia; osa heistä oli liikkumisessaan täysin avustettavia, osa pystyi kävelemään itsenäisesti pienen tuennan tai rohkaisun avulla.

Karinharju ja Tupala puolestaan toimivat kouluttajina, kun SAMK itse järjesti toimintavälinekoulutuksen fysioterapeuttiopiskelijoille 3.–6.3.2011. Kouluttajat laajensivat kurssin kolmipäiväiseksi, ja teoria ja käytäntö vuoroteltivat opetuksessa.

Ekana päivänä oli pari tuntia teoriaa luokassa, iltapäivällä menttiin ulos kolmeksi tunniksi. Opiskelijat saivat vapaasti ihmetellä ja kokeilla välineitä ja tutustua niihin.

Sitten palattiin vielä sisälle teorian pariin noin tunniksi. Toisena päivänä oli retkipäivä Koivulan ala-asteen oppilaille, ja tämän päälle teoriaa tunti, puolitoista. Kolmas lähipäivä oli osa Porin Munakarin kävely -tapahtumaa.

– Lehtori Kati Karinharju, SAMK.

HAASTATTELU 8.3.2011.

Munakarin kävely -tapahtuman yhteydessä opiskelijat esittelivät yleisölle talviliikunnan toimintavälineitä Yyterissä Punaisen tuvan pihapiirissä. He ohjasivat välineiden kokeilua yleisölle ja järjestivät retket toimintavälinei-

tä käyttäville vaikeavammaisille asiakkaille. Asiakkaat tulivat Porin perusturvakeskuksen alaisuudessa toimivista Kirjosiiven, Tynkäkujan ja Tyrnin asuntoloista. Toimintavälineistä käytössä ja esiteltävinä olivat muun muassa Snow Comfort -kelkka, Kamu-pulkkia, Hitti-ahkio ja tandem-kävelysauvat.

SAMK:n järjestämään toimintavälinekoulutukseen osallistuneet opiskelijat valmistuvat fysioterapeuteiksi puolen – puolentoista vuoden kuluessa koulutuksesta. He ovat opintojensa kuluessa ehtineet jo muodostaa kokonaisnäkemyksiä alastaan ja käsityksiä itsestään tulevina ammattilaisina.

Toimintavälinekoulutuksen sisällyttämistä fysioterapeuttien, mutta myös toimintaterapeuttien, koulutukseen perustellaan muun muassa sillä, että nämä ammattiryhmät ovat avainasemassa toimintavälineitä koskevan tiedon levittämisessä omilla työpaikoillaan ja asiakkaidensa keskuudessa.

Kuntoutuslaitoksissa ja kaikkialla, missä fysioterapeutit ja toimintaterapeutit työskentelevät, olisi tärkeää, että he tietäisivät, mitä toimintavälineitä on olemassa, mitä ne mahdollistavat, mistä niitä saa ja miten niiden käyttöön saamisen voi rahoittaa. Toimintavälinekoulutus vaikuttaa, vaikkei ihan kaikkia välineitä käytäisikään yksityiskohtaisesti. Tämä nyt koulutettu tulevien ammattilaisten porukka tietää eri toimintavälineiden ja etenkin talviliikunnan välineiden mahdollisuudesta, ja siinä on suuri ero verrattuna meihin, jotka emme valmistuttuamme tienneet välineistä juuri mitään.

*Projektityöntekijä Riikka Tupala,
SAMK/Sataesteetön-hanke.*

HAASTATTELU 7.3.2011.

Yyteri oli toimintavälinekoulutuksen maasto-osuudelle luonteva ympäristö, sillä SAMK:n hallinnoima Sataesteetön-hanke jakautuu Kaikkien koti- ja Kaikkien Yyteri -osiin. Näistä toimintavälinekoulutus liittyi jälkimmäiseen. Toimintavälineiden avulla Yyterissä on mahdollista kulkea esteettömän reitin ulkopuolellakin.

Saatujen kokemusten perusteella toimintavälinekoulutus sopisi luontevaksi

osaksi tulevien ammattilaisten koulutusta. Satakunnan ammattikorkeakoulussa toimintavälinekoulutuksen saaminen fysioterapian koulutusohjelmaan näytti selvitystä kirjoitettaessa mahdolliselta vuodesta 2012 alkaen.

2. Aineisto

Selvityksessä on käytetty kolmea aineistoa: opiskelijoilta kerätyt palautelomakkeet (liite 1) Aikuis-Malikeen toimintavälinekoulutuksesta ja opiskelijoiden järjestämälle retkelle osallistuneiden erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palautelomakkeet (liite 2) sekä opiskelijoiden kasvokkaiset haastattelut (liite 3).

Opiskelijoiden palautelomakkeet

Opiskelijat täyttivät palautelomakkeet Aikuis-Malikeen toimintavälinekoulutuksen yhteydessä tammikuussa 2011. Täytettyjä lomakkeita kertyi 25. Lomakkeen sai täyttää nimettömänä, koko nimellä tai pelkällä etunimellä, eikä lomakkeessa kysytty taustatietoja. Lomakkeessa oli 12 kysymystä, joista kuuteen opiskelijat vastasivat ympyröimällä arvosanan 1:n ja 4:n eli heikon ja kiitettävän välillä. Jokaisen kysymyksen yhteydessä oli tilaa myös kommentille. Nämä kysymykset kartoittivat opiskelijan kokemuksia koulutuksen onnistumisesta.

Lisäksi opiskelijoiden palautelomakkeessa oli kuusi avokysymystä. Nämä koskivat enimmäkseen opiskelijoiden havaintoja retkeläisistä ja toimintavälineiden toimivuudesta ja sopivuudesta asiakkaalle. Lisäksi opiskelijoilta kysyttiin, mistä he saivat tietoa koulutuksesta, miten he aikovat hyödyntää koulutusta ja mitä ideoita ja toiveita heillä on jatkoa ajatellen.

Asiakkaiden eli retkeläisten palaute

Retkeläisten lomakkeessa kysyttiin heidän kokemuksiaan retkestä, ja vastaukset pyydet-

tiin antamaan ympäröimällä omaa kokemusta parhaiten vastaava hymiö. Hymiövaihtoehtoja oli kolme: hymysuu, neutraali ja suu alaspäin oleva "myrtyö". Retkeläisiltä kertyi yhdeksän täytettyä palautelomaketta.

Opiskelijoiden haastattelut

Haastattelin opiskelijat Porin Yyterissä Punaisessa tuvassa ja sen lähiympäristössä 6.3.2011, jolloin SAMK:n järjestämästä toimintavälinekoulutuksesta oli menossa viimeinen päivä. Tämä päivä oli osa Porin perinteistä Munakarin kävely -tapahtumaa. Punaisella tuvalla opiskelijoiden tehtävänä oli esitellä toimintavälineitä yleisölle ja opastaa ihmisiä niiden kokeilemisessa. Pyysin satumanvaraisesti haastatteluja sellaisilta opiskelijoilta, joilla kulloinkin näytti olevan siihen aikaa.

Haastatteluihin osallistui yhteensä 15 opiskelijaa viidessä haastattelussa. Opiskeli-

joista kaksi oli miehiä. Opiskelijat valmistuvat fysioterapeuteiksi 0,5 – 1,5 vuoden kuluessa toimintavälinekoulutuksesta. Haastattelut kestivät 15 – 25 minuuttia, ja kaikki haastattelut antoivat luvan nauhoittaa haastattelut, jotka sittemmin litteroin.

Haastatteluaineisto koostuu kahdesta yksilöhaastattelusta ja kolmesta ryhmähaastattelusta. Ensimmäiseen ryhmähaastatteluun osallistui seitsemän opiskelijaa, joista kolme vastasi kysymyksiin muita aktiivisemmin, muut lähinnä myötäilivät aktiivisia puhujia. Toiseen ryhmähaastatteluun osallistui neljä opiskelijaa, joista kaikki ottivat oma-aloitteisesti puheenvuoroja ja puhuivat aktiivisesti. Kolmannessa ryhmähaastattelussa oli kaksi miestä, jotka jututin makkaranuotion äärellä.

Yksilöhaastatteluista toinen oli puhelinhaastattelu, kaikissa muissa vuorovaikutus oli kasvokkaista. Kysyin kaikissa haastatteluissa samat, Aikuis-Malikkaan toivotat kysymykset.

Pääkysymykset olivat:

1) Mitä koulutus on antanut sinulle,

2) mikä merkitys koulutuksella on sinulle tulevana ammattilaisena ja
3) mikä mielestäsi on koulutuksen tarpeellisuus?

Pääkysymyksille oli 2 – 3 alakysymystä, jotka olivat luonteeltaan tarkentavia ja tarkoitettu tilanteisiin, joissa pääkysymykseen vastaaminen vaikutti tarvitsevan niiden tarjoamaa apua. Kysymysrunko otettiin käyttöön ilman koehaastatteluja, ja haastattelujen kuluessa huomasin, että osa tarkentavista kysymyksistä olisi vaatinut enemmän aikaa pohdiskelemaan keskusteluun kuin todellisissa haastattelutilanteissa oli mahdollista.

Haastattelut oli mahdollista tehdä ryhmissä, koska kysymyksiä oli vähän ja ne olivat samat kaikille, vaikkakin sanamuoto saattoi hieman vaihdella tilanteen mukaan. Ryhmähaastatteluissa kaikki osallistujat saivat tilaisuuden vastata kysymyksiin. Jos joku oli ollut pitkään hiljaa, tiedustelin häneltä erikseen halukkuutta vastata esitettyyn kysymykseen.

Noudatan aineiston ja tulosten raportoin-

nissa suurin piirtein samaa järjestystä, jossa kysymykset olivat opiskelijoiden kasvokkain haastatteluissa.

Käytän melko paljon opiskelijoiden sitaatteja, koska ne valottavat hyvin heidän näkemyksiään ja tuovat omalta osaltaan esille heidän kokemuksiaan ja ajatuksiaan toimintavälinekoulutuksesta.

Analyysiä varten olen litteroinut haastattelut ja muokannut selvityksessä lainaamani sitaatit alkuperäistä yleiskielisemmiksi, sanavalinnat ja rakenteet olen säilyttänyt. Pyrin valitsemaan sellaisia sitaatteja, joissa tiivistyy useiden opiskelijoiden esiin nostamia asioita. Selvitys päättyy yhteenvetoon ja johtopäätöksiin.

3. Aineiston analyysi ja tulokset

Aineiston analyysissä yhdistin haastatteluaineistoon opiskelijoiden lomakehaastatteluista ne avokysymysten vastaukset, jotka oli annettu samoihin kysymyksiin, joita kysyin

Aikuis-Malikkaan ja SAMK:n talviretkellä tammikuussa 2011 Porin Yyterissä. Marko Koskinen istuu hiihtoahkiassa. Vetämässä Erkki Moilanen edessä ja Mika Ranne. Ahkion ympärillä Tanja Tauria, Emmi Aaltonen, Janina Merimaa, Karoliina Ylitalo ja Siru Salonen.

opiskelijoilta haastatteluisa. Tällaiset kysymykset koskivat havaintoja retkeläisistä ja toimintavälineiden toimivuudesta sekä saatujen tietojen ja kokemusten hyödyntämistä tulevaisuudessa.

Koska toimintavälinekoulutuksen tavoitteena on välittää opiskelijoille sellaista toimintavälinetietoutta, jota he voivat hyödyntää tulevissa ammateissaan, aineistossa ja analyysissä ei eritellä, puhuuko opiskelija Aikuis-Malikkaan tammikuisesta vai SAMK:n maaliskuisesta toimintavälinekoulutuksesta.

Toimintavälinekoulutuksen anti: tietoa, taitoa, kontakteja

Koulutuksen antia haettiin kysymällä haastateltavilta suoraan, mitä koulutus on heille antanut. Samalla kysyttiin, kuinka toimintavälinekoulutus oli sujunut, ja liittyikö siihen mitään, mikä tavalla tai toisella olisi yllättänyt opiskelijan.

Vastauksissa korostui tiedon saaminen uudesta asiasta; vain yksi vastaajista kertoi tienneensä toimintavälineistä jotakin entisen ammattinsa ansiosta.

Ainakin tietoa toimintavälineistä ja mistä niitä saa, en mä ainakaan ole aikaisemmin edes kuullut niistä.

Hyvät valmiudet ainakin noiden toimintavälineiden käyttöön mitä meillä on tässä ollut, snow comfortia ja lumikengät ja hippocampe ja muita, ne säädöt on tullu tosi hyvin ja muutenkin noitten retkeläisten kanssa on ollu kyllä ihana.

Ollaan tutustuttu uudensuomalaisiin välineisiin millä kaikilla kehitysvammaiset voi kulkea luonnossa, se on ollut ihan opettavaista.

Tiedolla on sekä tekninen että sosiaalinen puolensa.

Haastateltavat viittasivat tiedolla tietoon ja kokemukseen toimintavälineistä, niiden hankintakanavista, lisäksi tieto kattoi valmiuksia niiden käyttämiseen eri tilanteissa. Kun välineet tulivat tutuiksi, kertyi sellaista kokemuksellista tietoa, jonka perusteel-

la opiskelijat pystyivät ideoimaan joidenkin välineiden kehittämistä.

Tieto välineiden toiminnasta karttui erilaisissa käytännön tilanteissa, kun opiskelijat toimivat oikeiden asiakkaiden kanssa aidoissa asiakaskontakteissa. Lisäksi heillä oli ennen asiakastilanteita mahdollisuuksia kokeilla välineitä ja harjoitella niiden käyttämistä myös keskenään, mikä antoi rohkeutta ja varmuutta asiakkaiden kanssa toimimiseen.

Suurin osa opiskelijoista oli sitä mieltä, että jos toimintavälineiden kokeilu olisi tapahtunut vain opiskelijoiden kesken ilman asiakkaita, koulutuksesta olisi jäänyt puuttumaan jotakin olennaista.

[Koulutus antoi] asiakaskontakteja, joita ei muuten koulutuksen aikana saa.

On eri asia olla oikean asiakkaan kanssa tekemisissä verrattuna siihen, että opettaja tai ohjaaja kertoo luokassa toimintavälineistä ja niiden käytöstä.

Kun asiakkaat ovat mukana, oppiminen on kokonaisvaltaisempaa.

Asiakailta toimintavälineiden käyttötilanteissa saatu välitön sanallinen ja/tai sanaton palaute syvensi opiskelijoiden kokemusta välineistä, mutta myös vuorovaikutuksesta asiakkaiden kanssa.

Ainakin [toimintavälinekoulutus antoi] sen että ne tykkäs kauheesti, ne lapset. Ilmeisesti ne ei ole ikinä ennen päässeet mihinkään vastaavaan, kyllä oli aika monilla hymy huulilla.

Asiakastilanteissa vuorovaikutus erityistä tukea tarvitsevien ihmisten kanssa oli melkein kaikille haastateltaville uusi tilanne, jonka harjoittelu koettiin antoisaksi ja tärkeäksi. Yksi opiskelija kuvasi toimintavälinekoulutusta oppimisprosessiksi, jossa on sekä toimintavälineitä että vuorovaikutusta koskevat ulottuvuutensa.

Se, miten kehitysvammaisten ihmisten kanssa toimitaan ja mitä kaikkea tehdään, on ollut tässä yksi sellainen oppimisprosessi.

Aluksi sitä vähän arastelee, kun on vieras

Miika Vuorio valmiina lähtöön Yyterissä 2011.

tilanne, mutta sitten kun siihen pääsee sisälle, niin kyllä se sitten menee ilman sen kummempia.

Oppii sitä kohtaamista ja mitä kaikkea pitää ottaa huomioon.

Ehkä juuri koulutuksen pituus –Aikuis-Malikkeella kaksi ja SAMK:n omana koulutuksena kolme päivää – mahdollisti oppimisen kokemisen prosessiksi. Koulutuksen riittävä pituus mahdollisti myös toimintavälineiden käyttämisen monenlaisten ihmisten kanssa monenlaisissa tilanteissa, ja lisäksi teoria ja käytäntö ehtivät luontevasti asettumaan samaan oppimiskokonaisuuteen. Kun oppimisen kokee ja tunnistaa prosessiksi, sen antia on helpompaa myös arvioida, mikä tuli haastatteluisa hyvin esiin. Aineiston perusteella jokainen haastateltuihin osallistunut opiskelija koki saaneensa koulutuksesta jotakin.

Yllätys: Välineiden ja mahdollisuuksien määrä

Kun kysyin, toiko toimintavälinekoulutus opiskelijoille myönteisiä tai kielteisiä yllätyksiä, melkein kaikki haastateltavat vastasivat, ettei yllätyksiä tapahtunut, mikään ei yllättänyt tai että kaikki sujui suunnitelmien mukaisesti. Vaikka yllätyksiä tuottaneet asiat jäivät vähiin, ne olivat sitäkin tärkeämpiä. Yllätykseksi osoittautuivat nimittäin toimintavälineiden ja niiden tarjoaminen mahdollisuuksien suuri määrä.

No varmaan [se yllätti] että niitä oli niin paljon erilaisia toimintavälineitä. Ja sit niitä oli vähän kaikenlaisille ihmisille, jokainen pääsee vähän kokeilemaan. Sit niitä mahdollisuuksia että on just lumella liikkumiseen, pyöräilyyn ja kävelyyn. Että niitä mahdollisuuksia on niin paljon.

Haastateltavista yksi kertoi työskennelleensä aikaisemminkin vammaisten ihmisten kanssa, mutta muilla, joilta asiaa kysyin, ei ollut kokemusta vammaisten ihmisten kanssa toimimisesta. Kun tiedustelin haastateltavilta, muuttiko toimintavälinekoulutus ajatuksia erityistä tukea tarvitsevista ihmisistä tai heidän kanssaan toimimisesta, muutokseksi mainittiin näkökulman laajeneminen.

Ehkä koulutus laajensi näkökulmaa, mitä kaikkia eri mahdollisuuksia on tehdä niitä asioita asiakkaiden kanssa sitten.

Pystyy suosittelemaan vammaisille ihmisille, jotka ei ole koskaan päässeet kokeilemaan jotain juttua, että miten se olisi ehkä mahdollista.

Jotkut opiskelijat sanoivat uudeksi asiaksi sen näkemisen, että Aikuis-Malikkaan kaikki on mahdollista -ajatus on totta myös käytännös-

sä, kysymys on vain oikeanlaisten ratkaisujen löytämisestä. Jotkut opiskelijat kertoivat näkökulman laajenemisen myötä alkaneensa ihmetellä, että kun toimintavälineiden tarjoamia mahdollisuuksia kerran on, miksi niitä käytetään niin vähän ja miksi niistä ei tiedetä laajemmin.

No ehkä semmoinen avoin kysymys jäi, että kun Yhtäisessäkin olisi hyvä mahdollisuus tehdä retkiä, niin miksei toimintavälineistä ole tietoa kaikille ja miksei niitä käytetä enemmän ja järjestetä retkiä enemmän? Nekin retkeläiset, jotka olivat meidän kanssamme, olivat ensimmäistä kertaa retkellä. Kumminkin kun on välineitä, niin miksei heitä sitten viedä enemmän retkille?

Toiminnan ja tiedon vähäisyys kummutusti, mutta toisaalta toimintavälinekoulutukseen osallistuneet opiskelijat voivat tulevaisuudessa itse vaikuttaa siihen, että tieto välineistä, niiden tarjoamista mahdollisuuksista sekä hankinta- ja rahoituskanavista leviää niin ammattilaisten kuin asiakkaiden ja heidän lähi-ihmistensä keskuudessa.

Pakollinen vai vapaaehtoinen osa opintoja?

Kaikki haastateltavat pitivät toimintavälinekoulutusta tarpeellisena osana ainakin omaa koulutustaan. Sen sijaan kysymys koulutuksen valinnaisuudesta tai pakollisuudesta jatkoi opiskelijoiden näkemykset. Molemmille vaihtoehdoille oli kannatusta ja perusteluja.

Toimintavälinekoulutuksen pakollisuutta osana fysioterapeuttien opiskelua perusteltiin työelämän syillä. Ensinnäkin arveltiin, että työelämässä toimintavälinekoulutukseen pääseminen olisi vaikeampaa kuin opiskeluaikana. Toiseksi pakollisuus takaisi, että joka vuosi työelämään lähtisi uusia ammattilaisia, jotka tuntisivat toimintavälineitä ja veisivät tietoutta omille työpaikoilleen ja asiakkailleen. Kolmas pakollisuuden peruste oli nykyinen palvelujen moniammatillisuus.

Käytännön työssä eri ammattilaiset tekevät entistä enemmän yhteistä työtä, se ei mene enää, että on pelkästään fysioterapeuttien työ ja hoitajien työ ja sosionomien työ.

Fysioterapeutit työskentelevät usein yhdessä muiden ammattilaisten kanssa, ja pakollisuuden puoltajat näkevät hyväksi, että yhteistyössä toimivien ammattilaisten joukossa ainakin joillakin olisi toimintavälinekoulutusta. Näkemyksen mukaan koulutuksen pakollisuus edistäisi tätä.

Toimintavälinekoulutuksen vapaaehtoisuuden puolustukseksi aineistossa on kaksi perustelua. Ensimmäinen on ulkonaisesti sama kuin yksi pakollisuuden puolesta annettu perustelu, eli palvelujen moniammatillisuus. Nyt ajatuksena on, että jos toimintavälinekoulutus on vapaaehtoista, se voidaan valita alasta riippumatta, ja aikanaan työelämään

astuu monen eri alan ammattilaisia, joilla on toimintavälinekoulutusta. Haastatteluissa mainitaan fysioterapeuttien lisäksi sosionomi- ja sairaanhoitajaopiskelijat.

Olisi parempi, että toimintavälinekoulutus olisi vapaaehtoisena tai vapaavalintaisena, niin sen voisi valita muistakin koulutusohjelmista. Pakollisena se ei olisi mahdollista muille, vaikka hekin voivat tulevassa ammatissa olla tekemisissä liikunta- ja kehitysvammaisten kanssa kuten mekin [fysioterapeuttiopiskelijat].

Tekemällä toimintavälinekoulutukseen osallistuminen pakolliseksi yhdelle opiskelijaryhmälle tulisi sulkeeksi se muilta pois, ja pois suljettujen joukossa olisi niitäkin, jotka tulevaisuuden näkökulmasta kannattaisi säilyttää toimintavälinekoulutuksen saajiin.

Toiseksi vapaaehtoisuutta puolustettiin toimintavälinekoulutuksen 'rajallisuudella' seuraavasti:

Toimintavälinekoulutus on hyvä lisä opiskeluun, mutta ehkä tämän voisi mieluummin kuvitella valinnaiseksi kurssiksi siksi, että kysymyksessä on periaatteessa niin rajattu alue, että sen voisivat valita ne, keitä se kiinnostaa, saisi motivoituneita ihmisiä tähän koulutukseen.

Tarkentava jatkokysymys jäi puuttumaan, mutta ilmeisesti rajallisuudella viitattiin potentiaalisen asiakaskunnan pienuuteen tai toimintavälineiden "harvinaisuuteen" esimerkiksi arjesta selviytymisen apuvälineisiin verrattuna. Tällainen erottelu tuli esille toisessa yhteydessä eräissä haastatteluissa.

Aineiston perusteella kannattaisi kiinnittää huomiota toimintavälinekoulutuksen 'markkinointiin' opiskelijoille. Jos toimintavälinekoulutus olisi vapaaehtoista, opiskelijoita voisi valinnan tekemisessä helpottaa tieto siitä, mistä toimintavälineissä on kysymys – eikä vain välineistä, vaan myös siitä, mitä ne mahdollistavat vaikeavammaisille henkilöille heidän osallistumisensa ja arkiliikkumisensa näkökulmasta.

En tiedä, olisinko osallistunut [toimintavälinekoulutukseen] vapaaehtoisesti, mutta jos nyt jälkikäteen pitäisi uudelleen päättää, niin kyllä mä tulisin.

Osa opiskelijoista kertoi, etteivät he tienneet etukäteen, mitä odottaa toimintavälinekoulutukselta. Osallistumisen motiivi saattoi silloin olla puuttuvien opintopisteiden kerääminen. Mikäli osallistuminen ei olisi ollut pakollista, jotkut olisivat jättäneet sen valitsematta. On kuitenkin huomattava, että heistä jokainen sanoi jälkepäin, että nyt kun he tietävät, mistä toimintavälinekoulutuksessa on kysymys, he osallistuisivat siihen.

Yksi haastateltava esitti kritiikin, että hänen mielestään jokapäiväiseen selviytymiseen tarvittavista, tavanomaisistakin apuvälineistä on nyt koulutusta liian vähän, joten siihen nähden toimintavälinekoulutus on ikään kuin ylimääräistä luksusta, etenkin kun toimintavälineet liittyvät hänen mielestään vahvimmin vapaa-aikaan.

4. Koulutuksen arviointia – ”Asiakkaiden kanssa tulee todellisuuden taju”

Opiskelijat arvostivat toimintavälinekoulutuksessa erityisesti sen käytännön osuutta, asiakkaiden kanssa toimimista, mutta eivät jättäisi teoriaosuuttakaan pois.

Oli hyvä, että ensin oli teoriaa ja sitten vähän käytäntöä, että oikeasti kokeillaan välineitä eikä vain katsota dioista.

Käytäntö ebkä opetti enemmän. Ajattelin eräästä laitteesta, että kyllä tuohon kaikki menevät, mutta sitten meillä olikin asiakas, jonka kanssa se ei ollut helppoa, kun puuttui nostovälineitä. Se oli haastavaa, mutta oli kiva nähdä, että se lopulta onnistui.

Asiakkaat toivat toimintavälineiden käyttöön käytännön näkökulmaa; heidän kanssaan toimiminen antoi opiskelijoille ymmärrystä

niistä todellisista tilanteista, joissa välineistö on hyötyä.

Oikeat asiakkaat on ihan eri asia kuin jos me vaikka kokeillaan toistemme kanssa noita välineitä. Asiakkaiden kanssa tulee todellisuuden taju siihen, mitä reittiä voidaan mennä, mikä on liikaa tai liian vähän. Jollekin pari kilometriä voi olla raskas, vaikka ihan vaan istuis siinä. Että ei voi mitään kymmeniä kilometrejä mennä, vaikka asiakas istuis abkiossa. Ja jos ei ennen ole ollut pihalla, parikin tuntia on siinä ihan riittävä aika.

Ja kun on oikea asiakas, saa tuntumaa siihen, miten se väline käyttäytyy oikean asiakkaan kanssa. Se on eri asia kuin jos joku meistä menee siihen istumaan, meidän pystytään melkein itte pitämään se pystyssä, hallitsemaan.

Opiskelijat tutustuivat toimintavälineisiin maastossa sekä keskenään että asiakkaiden kanssa. Toimintavälineisiin tutustuminen ja niiden kokeileminen etukäteen antoi rohkeutta ja varmuutta asiakastilanteita varten. Välineiden käyttö sujuikin aidoissa asiakastilanteissa hyvin, mutta osa opiskelijoista olisi toivonut asiakkaista enemmän tietoa etukäteen. Heidän mielestään asiakkaan mukana olisi ollut hyvä olla esimerkiksi palvelukodin työntekijä tai muu sellainen henkilö, joka olisi tuntenut asiakkaan ja tämän tarpeet.

Olisi pitänyt olla asiakkaista enemmän tietoa etukäteen, ja olisi ollut kiva, jos heillä olisi ollut henkilökuntaa mukana, niin olisi tiennyt, mikä on se vammataso. Nyt ei tiennyt sairauksista eikä muustakaan. Taustatieto olisi ollut kiva niin olisi voinut vähän asennoitua.

Yhdellä asiakkaalla oli selän kanssa ongelmaa, ja siinä sitten haettiin sitä [hyvää asentoa], ja häntä rupesi se tilanne ahdistamaan. Jos palvelukodista joku olisi ollut hänen mukanaan, se ei olisi ollut niin ahdistavaa kuin se, että kymmenen opiskelijaa hyökkää siihen samantien.

Kysyin opiskelijoilta, onko heidän aiempi koulutuksensa antanut valmiuksia tällaisiin kohtaamisiin, joissa tilanteeseen joutuu siinä mielessä puhtaalta pöydältä, ettei asiakkaasta ole ehkä tärkeitäkään ennakkotietoja. Vastaus oli kuorossa lausuttu ”ei!”, mitä seurasi kuitenkin tarkennus:

Sitä on ollut, että jos asiakas ei tiedä, mitä tulee tapahtumaan, niin siinä on sitten sellainen positiivinen pakottaminen, muttei mitään siitä, että jos ei ole hänestä mitään tietoa, niin miten sitä lähdetään kyselemään.

Taustatietoja asiakkaista kaivanneet opiskelijat olisivat halunneet myös tutustua etukäteen maastoon, jossa he toteuttaisivat asiakasretken. Heidän mielestään retkireittiin tutustuminen olisi voinut olla luonteva osa toimintavälineiden maastossa tapahtunutta kokeilemista.

Tultiin [asiakkaiden kanssa] yhtä reittiä, jota ei oltu käyty läpi aikaisemmin, ja asiakkaat kyselivät, koska ollaan perillä. Oli vähän vaikea sanoa, kun ei itsekään tiennyt, missä kohtaa ollaan. Siinä oltiin sitten, että joo kyllä me pian ollaan perillä. Että koetettiin vähän tsempata, kun ei itsekään tiennyt, että mihin tullaan.¹

Kaiken kaikkiaan myös asiakaskontakteissa ilmenneet pulmat ja puutteet voivat toimia tehokkaampana koulutuksena kuin tilanteet, joissa kaikki sujuu. Odottamattomat asiat vaativat huomiota, kekseliäisyyttä ja nopeita ratkaisuja. Kuitenkin etukäteen saadut perustiedot muun muassa asiakkaiden toimintakyvystä ja kommunikoinnista ovat monella tavalla tärkeitä. Ne esimerkiksi edistävät ta-

¹ ”Tästä palautteesta viisastuneina menimme toisessa koulutuksessa opiskelijoiden kanssa läpi fyysisesti tulevan päivän retkireitin.” – Lehtori Kati Karinharjun kommentti 6.4.2011.

pahtuman onnistumista järjestelyjen, suunnittelun ja organisoinnin sekä kokemusten, elämysten ja turvallisuuden näkökulmasta.

Palautelomakkeet: "Hyvät perustiedot tuli"

Opiskelijat esittivät mielipiteitään ja arvioitaan Aikuis-Malikkaan toimintavälinekoulutuksesta palautelomakkeissa, jotka koskivat 27.–28.1. yhdessä Satakunnan ammattikorkeakoulun kanssa järjestettyä koulutusta.

Täytettyjä palautelomakkeita kertyi 25 kappaletta. Kuuteen kysymykseen osallistujat antoivat vastauksen rengastamalla omaa mielipidettään lähinnä kuvaavan numeron 1:n ja 4:n välillä. Ykkönen merkitsi heikkoa ja nelonen kiitettävää. Jokaisen kysymyksen jälkeen oli myös tilaa kommenteille. Esittelen numeraaliset vastaukset yksinkertaisen taulukon avulla. Kysymykset ovat pystyryssä vasemmalla, arvosanat ylimmällä vaakarivillä.

Kysymykset:

1. Vastasiko koulutus odotuksiasi
2. Teoriapäivän onnistuminen
3. Kokeilu/retkipäivän onnistuminen
4. Järjestelyt
5. Aikataulu
6. Kouluttajat

Kuten taulukosta on luettavissa, opiskelijat kokivat Aikuis-Malikkaan toimintavälinekoulutuksen valtaosiltaan kiitettäväksi. Eniten mielipiteitä jakoivat teoriapäivän onnistuminen, järjestelyt ja aikataulu. Teoriapäivän

onnistumista piti tyydyttävänä neljä opiske-lijaa. He kommentoivat antamaansa arvosanaa seuraavasti:

Liian pitkä luento ja sisällöloaika. Isommat tauot ja vaikka ulkona käynti olisivat piristäneet.

Enemmän olisin halunnut testata laitteita ulkona. Ja muutenkin osa koulutuksesta olisi voinut olla ulkona, koska 8 tuntia putkeen sisällä on kiinnostavasta aiheesta huolimatta puuduttavaa.

Aika pitkäveiteistä istumista, mutta paljon asiaa. Olisiko osa teoriasta voitu antaa ennakkoläksyksi tai jälkiläksyksi?

Luentojen väliin olisi voinut sijoittaa enemmän laitekokeiluja.

Teoriapäivä sai siis eniten kritiikkiä rakenteesta ja rytmityksestä. Luokkaopetus eli luentojen kuunteleminen sisätiloissa koettiin raskaaksi, ulkona käyminen ja käytännön lommittaminen teorian joukkoon olisivat voineet keventää päivää. Toisaalta peräti 14 vastaajaa antoi teoriapäivälle arvosanaksi kiitettävän, heikkona sitä ei pitänyt kukaan – kuten ei mitään muutakaan koulutuksesta kysytyä seikkaa. Esimerkkejä kiitettävän arvosanan antaneiden kommentteista:

Kattava esittely monenlaisista välineistä sekä talvi- että kesäkäyttöön.

Kaikki välineet esiteltiin perusteellisesti ja

	1 (heikko)	2 (tyydyttävä)	3 (hyvä)	4 (kiitettävä)	Vastaukset yhteensä
1. Vastasiko...			6	19	25
2. Teoriapäivän...		4	7	14	25
3. Kokeilu/retki...		1	4 (& 1x3,5)	19	25
4. Järjestelyt		1	9	15	25
5. Aikataulu		1	6	18	25
6. Kouluttajat			1	24	25

oli mukava saada tietoa koko projektista [Aikuis-Malikkeesta].

Hyvät perustiedot, retkipäivänä kokoamiset ym. onnistui hyvin tämän pohjalta.

Hyvä tietopaketti jäi muistoksi ja hyvin suunniteltu opetus tuotti tulosta. DVD:t täydensivät teoriaa mukavasti ja antoivat alustavan kuvan välineiden käytöstä.

Sitaateista ilmenee, että myönteisimmillään teoriapäivä voitiin kokea esimerkiksi valmennukseksi tai kuivaharjoitteluksi laitteiden käytön todellista harjoittelua varten. Tietoa-kin tuli paljon, mikä koettiin hyväksi asiaksi.

Huomionarvoista on, ettei kriittisissäkään kommentteissa kyseenalaisteta teoriapäivän sisältöä, päinvastoin. Koettiinhan koulutuksen tärkeimmäksi anniksi nimenomaan uuden tiedon saaminen itselle entuudestaan tuntemattomasta asiasta. Joissakin kommentteissa toivottiin myös koulutuksen jatkumista.

5. Opiskelijoiden ja asiakkaiden vuorovaikutus – "Kun näki että toinen tykkää, tuli itsellekin hyvä mieli"

Toimintavälineiden onnistunut ja tarkoituk- senmukainen käyttäminen edellyttää osapuolilta vuorovaikutusta. Ammattilainen tarvitsee palautetta asiakkaalta, asiakkaan on pystyttävä välittämään palautetta ammat- tilaiselle ja molempien on tavalla tai toisel- la ymmärrettävä toisiaan mahdollisimman hyvin. Joskus asiakkaan mukana voi olla omainen, ohjaaja ja muu henkilö, joka aut- taa vuorovaikutuksessa. Nyt tällaisia henki- löitä ei ollut.

Asiakkaat opiskelijoiden näkökulmasta

Opiskelijoiden oli pystyttävä kommunikoimaan asiakkaan kanssa omin neuvoin. Ai- neiston perusteella heidän kokemuksensa vuorovaikutuksesta olivat voittopuolisesti

myönteisiä. Haasteellisista tilanteista selviy- tyminen ja yhteisen sävelen löytäminen oli palkitsevaa ja opettavaista.

Olen koonnut aineistossa yhteen opiskeli- joiden kertomat havainnot asiakkaistaan pa- lautelomakkeista, jossa asiaa kysyttiin avo- kysymyksellä, ja tekemistäni haastatteluista.

Sekä lomake- että haastatteluaineistossa korostuvat havainnot asiakkaiden nautinnos- ta ja ilosta. Asiakkaiden hyvä olo, ilo ja naut- timinen toivat hyvää mieltä opiskelijoillekin. Kaikki asiakkaat eivät ilmaisseet itseään sa- noilla, mutta opiskelijat havainnoivat heidän olemustaan ja sanatonta viestintää.

Kun näkee, että toinen tykkää, tulee itsellekin hyvä mieli.

Kyllä se ihan antoisaa oli, kun sitten näki, että he nauttivat, kun he eivät olleet [aikaisemmin] päässeet tekemään tällaista. Kyllä he näyttivät nauttivan, kun pulkkailtiin ja mentiin vähän kovempaa, oli nauru suussa.

Vaikka sanoja ei aina ollut, vuorovaikutus toimi riittävän hyvin, jotta opiskelijat ja asi- akkaat saattoivat kokea toiminnan palkitse- vaksi. Opiskelijat ja asiakkaat eivät tunteneet toisiaan entuudestaan, ja aluksi saattoi esiin- tyä arastelua puolin ja toisin. Opiskelijoiden kertoman mukaan ilmapiiri kuitenkin vapau- tui ennen pitkää ja osapuolet rentoutuivat.

Palautelomakkeessa opiskelijoiden ha- vaintoja asiakkaasta kysyttiin avokysymyk- sellä, johon kertyi 24 vastausta. Vastauksissa myönteisessä merkityksessä annettuja asia- kaskuvauksia olivat: positiivinen, innostunut, tyytyväinen, iloinen, reipas, sosiaalinen, aktii- vinen, luottavainen, sisukas. Aineiston perus- teella opiskelijat kokivat asiakkaat henkilöiksi, joista on mukavaa olla heidän järjestämäs- sään tapahtumassa ja jotka iloitsevat ja naut- tivat mukanaolosta. Esimerkkejä:

Positiivinen asenne, olisi viihtynyt pitempäänkin.

Hän oli reipas, iloinen ja keskittyi. Nautti retkestä selvästi, katseli maisemia ja hymyili, varma askel ja paljon rohkeutta.

Innostui helposti kaikesta, kaikki oli hänestä mukavaa. Erittäin positiivinen kaveri.

Sisukas, iloinen ja positiivinen. Ei olisi luovuttanut lumikenkäilyä omasta aloitteestaan, mutta kehoitimme loppurekkestä vaihtamaan kelkan kyytiin ja suostui tähän helposti.

Retkeläisellä oli mielestäni mukavaa ja hän selvästi nautti matkasta.

Opiskelijoiden havaintojen mukaan asiakkaiden ilon lähteinä olivat ulkona liikkuminen, retkeily ja maisemat. Pari opiskelijaa toi esille asiakkaiden myönteisen kokonaisuutensa ulkona olemiseen ja toimimiseen. Vaikka eteen tulisi haasteitakin, niistä selvitään, kun asenne on kohdallaan.

Toisaalta opiskelijat liittivät havaintoihinsa myös seuraavia kuvailuja: vaivaantunut, vähäpuheinen, skeptinen, pelokas, epävarma, varovainen. Asiakaskontaktit olivat uusi tilanne sekä opiskelijoille että asiakkaille, ja osa asiakkaista jännitti sitä. Jännitys saattoi ilmetä esimerkiksi vähäpuheisuutena tai varovaisuutena. Kun tilanne ja ihmiset kävivät tutummiksi, asiakas rentoutui.

Päivän kuluessa myös kommunikointi alkoi sujua luontevammin puolin ja toisin.

Alussa oli hieman hankalaa, kun asiakkaalla ei ehkä ollut tietoa tai hän ei ymmärtänyt, mitä tullaan tekemään.

Retkiryhmän vauhti oli melko kova ja hän tunsikin olonsa vaivautuneeksi, koska jäi koko ajan viimeiseksi.

Alussa kun menttiin maastossa, oli hirmu varovainen sekä ”pelokas”/epävarma pystyssä pysymisestään (välineenä kicksport), kun vaihdettiin abkioon, rentoutui ja nautti retkestä.

Opiskelijoiden havainnot kertovat omaa kieltään siitä, että toimintavälineiden käyttäminen on vuorovaikutusta. Toimintavälineet ovat yksin vain välineitä; ne saavat merkityksensä vasta, kun niitä käytetään, ja käyt-

tökokemuksien onnistuminen edellyttää käytännössä aina asiakkaan ja häntä avustavan henkilön vuorovaikutusta. Siksi aidot asiakaskontaktit jo koulutuksen aikana ovat arvokkaita.

Opiskelijalle tai ammattilaiselle eivät riitä pelkät tekniset tiedot ja taidot, vaan myös sosiaalinen osaaminen, asiakkaan ’lukeminen’ ja tietojen saaminen häneltä ovat olennainen osa toimivaa palvelua ja asiakaskontaktia. Opiskelijan tai ammattilaisen on osattava toimia niin, että asiakas tuntee olonsa turvalliseksi ja mukavaksi. Nämä ovat sellaista osaamista, jota on vaikea saada aikaiseksi vain kirjoista lukemalla tai luentoja kuuntelemalla.

Opiskelijat retkeläisten tulkitsijoina

Palautelomakkeessa opiskelijoilta kysyttiin, miten retkeläinen ilmaisi sitä, pitikö hän tai eikö hän pitänyt jostakin. Osa retkeläisistä kommunikoi puhumalla, osa muuten, toisin sanoen opiskelijoilla oli tulkittavaan sekä sanallista että sanatonta viestintää.

Kyselin aina välillä olotilaa ja asiakas kyllä kertoi, mitä halusi. Hän oli hyvin sosiaalinen ja vieraanvarainen, joten ei valittanut, jos ei kysytty.

Kertoi sanoin, vastasi useimpiin kysymyksiin ”joo” tai ”ei”, väsyessään toisteli ”huh” ja sitten sovittiin lepäämisestä. Hän myös hymyili erittäin paljon.

Retkeläinen ei hirveästi kertonut, jos on kylmä ym. vaan häneltä täytyi säännöllisesti kysyä, miltä tuntuu, miten sujuu.

Kun häneltä kysyi, onko kaikki hyvin, tai eritellysti esim. onko kylmä, hän vastasi. Toisinaan oli hieman hankala ymmärtää, mitä hän tarkoitti.

Sanatonta, opiskelijoiden merkeille panemaa viestintää olivat ilmeet, hymy, nauru ja rie-

musta kiljahtelu. Kuten selvityksessä jo aiemmin ilmenee, ylikäymättömiä kommunikaatio-ongelmia ei ollut, tai ainakaan niitä ei tuotu haastatteluisissa esille.

Välineet opiskelijoiden näkökulmasta

Omissa haastatteluissani en kysynyt opiskelijoilta arvioita välineistä, mutta Aikuis-Malike tiedusteli niitä palautelomakkeessaan. Siinä kysymys kuului: ”Olivatko väli(neet) sopivia, toimivia?” Tämän arvioiminen edellytti opiskelijoilta paitsi fysioterapeutin varsinaista ammattiosaamista, myös yleisinhimillistä asiakkaan asemaan paneutumista, hänen tilanteeseensa eläytymistä. Asiakkaiden antama välitön palaute välineiden käyttötilan-

teissa loi omalta osaltaan käsitystä välineen toimivuudesta ja sopivuudesta.

Aineiston perusteella opiskelijat kokivat toimintavälineet kautta linjan periaatteessa sekä sopiviksi että toimiviksi. Jos niiden käyttämisessä ilmeni hankaluuksia, ne johtuivat olosuhteista tai esimerkiksi asiakkaan koosta, mutta eivät olleet ylittämättömiä.

Välineet olivat sopivia ja toimivia, toki hieman vaativia [epäselvä sana] olosuhteissa, mutta onnistuminen ja itsensä voittaminen sekä välineeseen tottuminen/luottaminen antoi onnistumisen tunteita asiakkaalle.

Kun sopiva väline löytyi, asiakkaallakin oli hyvä olla. Väline toimi hyvin, helppo kuljettaa/vetää ja ohjaus ei ollut vaikeaa.

Alamäessä ei lähtenyt kääntymään liikaa.

Suurin osa oli todella toimivia, ainoastaan hippo osoittautui lumisessa ja upottavassa maastossa raskaskulkuiseksi, mutta varmasti käyttökelpoinen peli esim. kesällä metsässä.

Olivat, oli kuulemma mukava istua. Hippo tosin alkumatkalla hieman raskas, kun upposi välillä lumpeen.

Opiskelijoiden esittämissä toimintavälineiden arvioissa näkyy hyvin, että toimintavälineet ovat osa suurempaa kokonaisuutta: retkeä, asiakkaan viihtymistä ja hyvinvointia sekä hänen osallisuuden ja mahdollisuuksien kokemuksiin, opiskelijan/ammattilaisen toimintamahdollisuuksia sekä toiminnan haastavuutta ja palkitsevuutta.

Joidenkin opiskelijoiden kohdalla asiakkaan suuri koko oli tuottanut ongelmia. Koon takia asiakkaan ja toimintavälineen epäsuhde oli ilmeinen, muttei ylittämätön.

Kyllä [oli sopiva ja toimiva], mutta vain juuri ja juuri (asiakkaan koon ja liikuntakyvyttömyyden vuoksi).

Väline oli retkeläiselle hieman liian hento. Retkeläinen oli suhteellisen isokokoinen, jonka seurauksena väline heilui ja huojui paljon.

Väline olisi voinut olla isompi ja nostolaite olisi hyvä ollut olla.

Näyttää siltä, että kun ongelmat johtuivat olosuhteista, ratkaisuja arvioitiin asiakkaan kokemuksen kautta: millaista palautetta hän antoi; ilmaisiko hän myönteistä oloa vai ei. Ulkoisten olosuhteiden asettamien vastuksien edessä asiakas ja opiskelija olivat ikään kuin rinta rinnan. Mutta kun opiskelijat kohtasivat pulmia, jotka johtuivat asiakkaan ja välineen epäsuhdesta, asiakkaan palautetta pulmallisen tilanteen ratkaisemisessa ei tuotu esille. Ehkä tämä johtuu siitä, että jos asiakas oli esimerkiksi painava ja väline liikui lumessa huonosti, opiskelija joutui kes-

kittymään fyysiseen suoritukseen, asiakkaan siirtämiseen.

Tämänkaltaiset tilanteet voidaan välttää asiakkaita koskevan ennakkotiedon avulla, sillä se auttaa varaamaan tilaisuuteen sopivia ja tarkoituksenmukaisia toimintavälineitä. Omissa tapahtumissaan Aikuis-Malike korostaa asiakkaita ja olosuhteita koskevan ennakkotiedon merkitystä ja vaikeavammaisten osallistujien avustajien mukanaoloa. Näillä toimenpiteillä varmistetaan turvallisuus ja se, että retkeläinen tulee ymmärretyksi ja tapahtumasta tulee hänelle miellyttävä kokemus.

Olennaista kuitenkin on, että kukaan opiskelijoista ei kertonut, että olisi halunnut luovuttaa haasteiden edessä. Pulmakohdissa otettiin mielikuvitus ja kekseliäisyys käyttöön, ja ongelmien ratkaiseminen koettiin palkitsevaksi, etenkin kun myös asiakas nautti ratkaisun ansiosta. Opiskelijat valmistuvat suhteellisen pian, ja ammatillisuus näkyi jo heidän toiminnassaan ja vastauksissaan niin palautelomakkeissa kuin haastatteluissa.

Tyytyväiset retkeläiset

Aikuis-Malickkeen toimintavälinekoulutuksen yhteydessä opiskelijat keräsivät palautetta retkelle osallistuneilta asiakkailta. Palautelomakkeessa (liite 2) heitä pyydettiin ympyröimään omaa mielipidettä vastaava hymiö. Hymiöitä oli kolmenlaisia: hymysuu, neutraali ja ”myrtti”, jossa suu on alaspäin.

Retkeläiset antoivat palautetta seuraavista seikoista: oliko aikaa riittävästi, kysyttiinkö asiakkaan mielipidettä tarpeeksi, pitikö asiakas retkipäivästä ja mistä hän piti eniten. Lisäksi kysyttiin, oliko retkellä riittävästi aikaa ja millainen oli välineiden sopivuus/toimivuus. Täytettyjä palautelomakkeita kertyi yhdeksän.

Asiakaspalautte vastaa opiskelijoiden asiakkaistaan tekemiä havaintoja. Palautteesta päätellen he osasivat toimia niin, että asiakkaat olivat tyytyväisiä ja nauttivat toiminnasta, nekin, jotka aluksi olivat olleet pelokkaan tai epävarman oloisia.

Lähes kaikki kysymykset ovat saaneet vastaukseksi hymysuisen hymiön. Asiakkaat olivat pitäneet eniten ulkona olosta ja eväs-

telystä. Palaute ei sisällä yhtään ”myrttiä”, ja vain yksi asiakas antaa kaksi neutraalia hymiötä, joissa suu ei ole ylös- eikä alaspäin, vaan viivana. Molemmista kohdista kritiikin aihe on retken kesto: retki ja retkipäivä olisivat asiakkaan mielestä saaneet olla pidemmät.

Asiakaspalautte antaa opiskelijoille aihetta tyytyväisyyteen, samoin toimintavälinekouluttajille, sillä palaute kertoo välillisesti myös koulutuksen onnistumisesta.

6. Koulutuksen eväät tuleville ammattilaisille – ”Oon oppinu paljon ja tiedän, mitä kaikkea on olemassa”

Kysyin opiskelijoilta haastatteluissa, mitä eväitä toimintavälinekoulutus on antanut

heille tulevina ammattilaisina. Palautelomakkeessa samaa asiaa kysyttiin näin: ”Miten ai ot hyödyntää saamaasi tietoa/kokemuksia?” Kummallakin kysymyksellä koottu aineisto antaa hyvin samansuuntaisia vastauksia.

Useimmissa vastauksissa toistui näkemys, että toimintavälinekoulutus antoi eväitä viädä toimintavälinetietoutta eteenpäin tulevassa fysioterapeutin ammatissa.

Tulevassa ammatissa voi suositella välineitä asiakkaille ja helpottaa heidän arkeaan.

Tulevassa ammatissani fysioterapeutina pääsen toivottavasti ohjaamaan yksilöitä/ryhmiä tällaiseen retkeilyyn.

Omassa työssä ja mahdollisesti tulevaisuudessa fysioterapeutina tai jopa koulutus/retkipäivän järjestäjänä.

Marko Koskinen istuu hiihtoahkiossa, Erkki Moilanen ja Mika Ranne vetävät edestä, takana Emmi Aaltonen ja Karoliina Ylitalo työntävät.

Käytän niitä [tietoa, kokemuksia] niissä tilanteissa, joissa tulevaisuuden asiakkaani tarvitsevat esimerkiksi urheiluun lähimmäisen kanssa jotain apuvälinettä.

Opiskelijat aikovat välittää tulevaisuudessa toimintavälinetietoutta asiakkailleen. Tietouteen kuuluu paitsi toimintavälineistä ja niiden mahdollisuuksista kertominen asiakkaille, myös tiedon jakaminen niiden hankintapaikoista, vuokraamisesta ja rahoitusmahdollisuuksista.

Osa opiskelijoista sanoi myös kertovansa asiakkaille Malikkeesta ja kääntyvänsä itse aikanaan ammattilaisena Malikkeen puoleen toimintavälineasioissa. Yksi opiskelijoista voi jo nyt välittää tietoa toimintavälineistä erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille.

Opiskelijat pitivät tärkeänä tiedon välittämisen kohteena myös tulevia työkavereitaan ja työyhteisöjään: niissäkin voi ja kannattaa levittää tietoa toimintavälineistä.

Aineiston perusteella toimintavälinekoulutus jakaa ammatillisen tietämyksen ennen ja jälkeen-tilanteeseen. Valtaosa opiskelijoista tuo esille, että ennen koulutusta omat tiedot toimintavälineistä olivat olemattomat. Sen sijaan koulutuksen jälkeen tietoa on niin paljon, että sen varassa pystyy toimintavälineasioissa neuvomaan ja ohjaamaan niin asiakkaita kuin tulevia työkavereita ja vapaaajallakin satunnaisesti tavattuja erityisen tuen tarvitsijoita.

Jos opiskelijat toimivat ammattiin valmistuttuaan haastatteluissa kertomallaan tavalla, toimintavälinetietouden levittämien ei rajau-
du pelkästään työhön, työpaikalle ja työajalle. Kun tietoa on, sitä voi välittää aina, kun siihen havaitsee tarvetta.

7. Yhteenveto ja johtopäätökset

Opiskelijat pitävät toimintavälinekoulutusta tärkeänä osana opintoja. Useimmille opiskelijoille tieto toimintavälineistä ja niiden vaikeavammaisille ihmisille tarjoamista mahdollisuuksista on uutta, mutta tulevan ammatin kannalta hyödylliseksi, tarpeelliseksi ja käytökeloiseksi koettua tietoa.

Opiskelijoiden kokemuksissa toimintavälinekoulutuksesta korostuvat käytännön harjoittelu ja asiakaskontaktien merkitys. Opiskelijoilla on nyt käytännön tuntuma talvitoimintavälineisiin. He tietävät, miten ne toimivat ja käyttäytyvät. Koulutus antoi rohkeutta ja varmuutta käyttää toimintavälineitä asiakkaiden kanssa myös tulevaisuudessa.

Rohkeuden ja varmuuden antamisen lisäksi toimintavälineiden käyttäminen asiakkaiden kanssa syventää teoriatunneilla saatua tietämystä. Vuorovaikutus asiakkaiden kanssa avaa kouriintuntuvalta tavalla vaikeavammaisten ihmisten näkökulmaa toimintavälineisiin ja niiden tarjoamiin mahdollisuuksiin. Tulevat ammattilaiset ovat jo opintojensa aikana saaneet tilaisuuden oivaltaa, kuinka toimintavälineet voivat olla osa vammaisen ihmisen elämän kokonaisuutta.

Toimintavälineet voivat mahdollistaa vaikeavammaisille ihmisille sellaisia toiminnan ja osallistumisen mahdollisuuksia, jotka muille ovat itsestään selviä, mutta heille uusia ja ennen kokemattomia. Näiden mahdollisuuksien avaamisessa fysioterapeutit, toimintaterapeutit ja sosionomit ovat ratkaisevassa asemassa, kun he kohtaavat vaikeavammaisia asiakkaita.

Mikäli toimintavälinekoulutus sisältyisi heidän opintoihinsa, heillä olisi heti työelämän alussa tietoa ja kokemuksia toimintavälineistä.

Opiskelijoiden näkemykset siitä, tulisiko toimintavälinekoulutuksen sisältyä opetussuunnitelmaan valinnaisena vai pakollisena kurssina, jakautuvat melko tasaisesti puolesta ja vastaan.

Koulutuksen pakollisuutta perustellaan sillä, että esimerkiksi fysioterapeuttien toimintavälinetietous koituisi tulevaisuudessa asiakkaiden hyödyksi. Toimintavälinekoulutukselle on tarvetta, semminkin, kun toimintavälineet ja niiden merkitys vaikeavammaisille ihmisille ovat suurimmalle osalle opiskelijoita täysin uusi asia. Jos tulevan fysioterapeutin omaan elämämpiiriin tai vaikkapa työharjoitteluun ei kuulu vaikeavammaisia ihmisiä, opintoihin sisältyvä toimintavälinekoulutus varmistaisi, että hänellä on työhön siirtyessään ainakin perustiedot toimintavälineistä ja niiden tarjoamista mah-

Aikuis-Malikkeen ja SAMK:n talviretkellä tammikuussa 2011 Porin Yyterissä. Kirsi Raama istuu pulkassa, kun Krista Malmi ja Tiia Perkiönkangas vetävät.

dollisuuksista vaikeavammaisille asiakkaille.

Toimintavälinekoulutuksen vapaaehtoisuuden nähdään avaavan toimintavälinekoulutuksen monenlaisille opiskelijaryhmille. Koska palvelut järjestetään yhä moniammatillisemmin, olisi tärkeää, että toimintavälinetietoutta on mahdollisimman monilla niistä ammattiryhmistä, jotka työssään kohtaavat vaikeavammaisia ihmisiä.

Jos toimintavälinekoulutuksesta tulee vapaavalintainen osa opintoja, sen markkinointiin kannattaa kiinnittää huomiota. Osa opiskelijoista voi jättää koulutuksen väliin vain siksi, ettei osaa hahmottaa sen sisältöä ja merkitystä tulevan ammattinsa näkökulmasta. Valintaa ehkä auttaisi, jos opiskelijat saisivat valintansa tueksi alustavaa tietoa siitä, mitä he pystyivät mahdollistamaan vaikeavammaisille asiakkaille omalla toimintavälinetietoudellaan ja -osaamisellaan.

Opiskelijat kokevat saaneensa toimintavälinekoulutuksesta runsaasti eväitä tu-

lemaan ammattiinsa. He pitävät toimintavälineitä tärkeinä ja ymmärtävät niiden merkityksen. He aikovat välittää toimintavälinetietoutta sellaisille asiakkailleen, jotka hyötyisivät toimintavälineistä. He aikovat kertoa toimintavälineiden mahdollisuuksista, neuvoa asiakkaitaan löytämään tarkoituksenmukaisia toimintavälineitä sekä opastaa niiden käyttämisessä ja hankkimisessa. Lisäksi he voivat välittää tietoa toimintavälineistä tulevissa työyhteisöissään, mutta aina muulloinkin havaitessaan tiedolle olevan tarvetta.

Yhteistä polkua samaan suuntaan

Opiskelijoiden kokemukset toimintavälinekoulutuksesta ovat hyvin samansuuntaisia kuin jo ammateissa toimivilla henkilöillä, joiden kokemuksia toimintavälinekoulutukses-

ta selvitin 2008. Tuolloin koulutukseen osallistui 14 ammattilaista, joista kolme toimi oman työnsä ohella myös Malike-vuokraamon työntekijänä, lisäksi mukana oli neljä vaikeavammaisen henkilön lähi-ihmistä. Selvitys tuloksineen on kirjoitettu Ulos talosta, pois pihasta -raportiksi (2009).

Sekä opiskelijat että ammattilaiset pitivät arvokkaana toimintavälineiden käytön harjoittelemista oikeiden asiakkaiden kanssa. Toimintavälinekoulutuksen saaneet ammattilaiset tekevät jo sitä, mitä opiskelijat aikovat: he muun muassa siirtävät koulutuksessa opittuja tietoja tai taitoja konkreettisiin välineiden käyttötilanteisiin sekä asiakkaiden neuvontaan ja ohjaukseen. Lisäksi he levittävät toimintavälineetietoutta työyhteisöissään ja asiakkaiden keskuudessa. Tällaista toimintaa kohti myös opiskelijat näyttävät olevan menossa.

Koulutuksen hyödyistä ammattilaiset

nostivat toimintavälineetietouden karttumisen ohella esille rohkeuden ja varmuuden saamisen. Kun on kokeillut toimintavälineitä sekä itse että asiakkaiden kanssa, uskaltaa käyttää niitä myöhemminkin. Tämä tuli esille myös opiskelijoiden kokemuksissa.

Vertaamalla ammattilaisten ja opiskelijoiden kokemuksia voidaan sanoa, että molempien ryhmien kokemukset ja ymmärrys toimintavälinekoulutuksen merkityksestä ovat hyvin samansuuntaisia. Molemmat ryhmät ymmärtävät toimintavälineiden merkityksen vaikeavammaisen ihmisen osallistumiselle ja arkiliikkumiselle.

Koska ammattilaisten mahdollisuudet toimintavälinekoulutukseen ovat vielä satunnaisia ja riippuvaisia esimerkiksi työnantajan resursseista, olisi mielekästä ja perusteltua sisällyttää koulutus jo siihen vaiheeseen, kun tulevat ammattilaiset vielä opiskelevat – siis osaksi opetussuunnitelmia.

**ULOS TALOSTA, POIS PIHASTA! TOIMINTAVÄLINEKOULUTUS
KOULUTUSPALAUTE**

Nimi (vapaaehtoinen): _____

Ympyröi mielipidettäsi vastaava numero

	Helkko		Kiitettävä	
VASTASIKO KOULUTUS ODOTUKSIASI	1	2	3	4

Kommentit: _____

TEORIAPÄIVÄN ONNISTUMINEN	1	2	3	4
------------------------------	---	---	---	---

Kommentit: _____

KOKEILU- / RETKIPÄIVÄN ONNISTUMINEN	1	2	3	4
--	---	---	---	---

Kommentit: _____

JÄRJESTELYT	1	2	3	4
-------------	---	---	---	---

Kommentit: _____

AIKATAULU	1	2	3	4
-----------	---	---	---	---

Kommentit: _____

KOULUTTAJAT	1	2	3	4
-------------	---	---	---	---

Kommentit: _____

**ULOS TALOSTA, POIS PIHASTA! TOIMINTAVÄLINEKOULUTUS
RETKELÄISEN PALAUTE**

Nimi (vapaaehtoinen): _____

Ympyröi miellidettäsi vastaava hymiö

Riittävästi aikaa

Välineiden sopivuus / toimivuus

Miellidettäni kysyttiin tarpeeksi

Retkipäivän kesto

Piditkö retkipäivästä?

Mistä pidit eniten? _____

Kiitos palautteestasi!

Kysymykset toimintavälinekoulutuksesta opiskelijoille

1. Mitä koulutus on antanut sinulle?

Lisä/tarkennuskysymykset:

- Missä konkreettisissa tapahtumapäivän tilanteissa (ja sen järjestämisessä) koulutuksesta on ollut hyötyä ja apua, missä tilanteissa ns. jouduit ulalle?
- Mitä uutta koulutus antoi, yllätytkö jostakin; muuttuiko ajattelusi jossakin asiassa?

2. Mikä merkitys koulutuksella on sinulle tulevana ammattilaisena?

Lisä/tarkennuskysymykset:

- Mitä haluat saada aikaan tulevana ammattilaisena; mitä pidät työssäsi tärkeänä?
- Millaisia eväitä toimintavälinekoulutus ja tapahtumapäivä antavat siihen konkreettisesti ja periaatteellisella tasolla?
- Mitä koet, että olet voinut osaamisellasi antaa asiakkaalle? (Vaikeavammaisen näkökulmaa esille)

3. Mikä mielestäsi on koulutuksen tarpeellisuus?

Lisä/tarkennuskysymykset:

- Miten toimintavälinekoulutus ja tapahtumapäivästä saamasi kokemukset/ideat/ajatukset sopivat muun koulutuksesi kokonaisuuteen?
- Miten näet koulutuksen ja oman roolisi vaikeavammaisten ihmisten osallistumismahdollisuuksien edistäjänä?
- Pitäisikö saamasi toimintavälinekoulutus vakiinnuttaa osaksi opetusohjelmaa (miksi/ miksi ei)?

OON OPPINU NIIN PALJON!

Aikuis-Malikkaan Verkostokoulutuksen tavoitteena on synnyttää ja koota alueellisia ja valtakunnallisia verkostoja edistämään vaikeavammaisten henkilöiden osallistumista toimintavälineitä hyödyntäen. Tässä selvityksessä verkostokoulutuksesta käytetään nimitystä toimintavälinekoulutus.

Vaatii usein lähi-ihmisten ja ammattilaisten aktiivisuutta, että tieto osallistumisen mahdollisuuksista tavoittaa vaikeavammaisen henkilön.

Esimerkiksi fysio- ja toimintaterapeutit ovat keskeisessä asemassa tiedon välittäjinä, sillä he kohtaavat työssään vaikeavammaisia henkilöitä.

Aikuis-Malike ja Satakunnan ammattikorkeakoulu (SAMK) avasivat onnistuneesti oppilaitosyhteistyön järjestämällä toimintavälinekoulutuksen sosionomi- ja fysioterapeuttiopiskelijoille. Tämä selvitys etsi vastauksia siihen, miten opiskelijat kokivat tämän koulutuksen ja millaiseksi he näkivät sen merkityksen tulevan ammattinsa näkökulmasta.

Selvitys on myös Aikuis-Malikkaan keskustelunavaus: voisiko tämänsisältöinen oppikokonaisuus kuulua opetussuunnitelmaan? Näin tieto tavoittaisi uudet ammattilaiset ja sitä kautta vaikeavammaiset henkilöt lähi-ihmisineen.

Aikuis-Malike
Sumeliuksenkatu 18 B 3. krs
33100 Tampere
www.malike.fi

